

۷۷
74
④

تۆرك يوردى

ناشرى : تۆرك يوردى

مدىرى : آق جورە اوغلى يوسف

يىل ۱۳۳۱ صاى ۱۹ ۱۷ تشرىن تانى ۱۳۳۱ يىل ۵ جلد ۹ صاى ۹۷

اوغول، دیدی، آغاچ نسلک، سن ده آئی طولون،
 خاناق سکا، مبلتکه میارک اولسون،
 بر بایراق یاپ اشی اولسون کؤکده هلالک،
 قیزم «مالخون خاتون، آرتق سنک حلالک».

بروسف ضیا

بیلکی، بیلیم، بیلک

- تورک بیلکی درنی لمان انجمنه -

عثمانلی تورکجه سنده علم و معرفت معنائه «بیلکی» سوزی واردور. بر ایکی بیلدن بری، بو سوز آغزده و یازیده اپی قوللانمایه باشلادی. دیگر تورک اولوسلرنده «بیلکی» سوزی باشقه بر معنا افاده ایتکده در. علم و معرفت برینه بعض اولوسلرده «بیلیم» (بلم) و بر جوق اولوسلرده «بیلک» قوللانمده در. «بیلکی» نك اسکی شکلی «بیلگو» در. بو کلمه نك دیگر کؤکلردن کجه شریکری ده واردور؛ مثلاً قازان و قازاق تورکلرنده مصدر تحفیفی اولماق اوزره: آلو، ساتو، کورو، ایشیتو، کیتو، قایتو، اورو... الخ کلملری واردور که بونلرک اصلی آلفو [۱]، ساتغو، کورگو، ایشیتکو، کیتکو، قایتغو، اورغو اولوب

[۱] آماق، (اورمق) وورمق معناسنده اولان آلمر، اورغو کلملری ابن مهناک ترجمان صری و فارسی و تورکی و مغولی سنده و درس مستشرقلردن میاورانسی نك بو کتبه رهبر اوله رق یازدیمی «تورک دبی اوزرنده عرب فیلولوخی» آدی کتایبده واردور. «فوداغوبیلک» دینلده کی «فوداغوغ» کلمه ده بو نوع مصدرلردن اولوب «فوداغوغ» قره نغی «فوطاولامق» دیمکدرکه، بو کول دیگر تورک اولوسلرنده «فوطلامق» صورتنده قوللانیلیر. برده قازان تورکجه سنده مصدر نفعل اوله رق «فونایاغوغ» واردور که اشغالی سی

«بیلکوده» اولدییی کی حاصل مصدر معناسی آذیرمقده درلر و بونلره فاعلیت اداچی اولان «چی» - اسکی چفتایجده و بو کونکی باشقیرجده «سی» علاوه اوله رق آلفوچی [آلفوسی]، صائفوچی [صائفوسی]، کورگوچی [کورگوسی]، ایشیتکوچی [ایشیتکوسی]، کیتکوچی [کیتکوسی]، تیتقوچی [تایتقوسی]، اورغوچی [اورغوسی]... کی اسم فاعل ده یاییلر. فقط شمدی بونلرده اولان «غ»، «ک»، «ق»، حرفاری - لسانک عمومی تکاملی سبيله - دوشمش اولوب، یوقاریده کوستریلن مصدر تخفیفی حالنده و یا خود آلمق، صائمق، کورمک، ایشیتمک، کیتمک، قایتق (رجوع و عودت)، اورمق - وورمق... کی عمومی مصدر شکلنده قولالانلنده درلر.

بونلردن آ کلاشیلورکه «حاصل مصدر» معناسی آ کدیرمغه خدمت ایتمکده اولان «گو-کی، کو-کی، غو-غی، قو-قی، هجاری آشینهرق لسان نارینخنک کنیش خزینه سینه تسلیم اولمش، دیمکدر. بوندن طولایی بر چوق لهجه لرده «بیلکی» - بیلگو، سوزینک ده مذکور هجاری بوتون آرقداشلرینه ترفیق اولندیغندن «بلو» صورتنده غایت خفیف و قیصه بر کله اوله رق قالمشدر [۲]. بونک اسم فاعلی ده آراتق «بیلکوچی، اولمایوب «بلوچی» - عثمانلیجه ده بیلچی - اولمشدر.

لکن دیگر تورک اولوسلرنده ده باشقه بر «بیلکی» کلمه سی واردر که معناً واشتقاقاً آیری اولوب بوتون شریک لری ایله برابر الیوم قولالانلنده در.

«قوتایق» اولوب، بر شایک خارجی بر قاعدن آزاده و مستل اوله رق قوطلو و مبارک اوله سی حتنده قولانیلر.

بو کونکی عثمانلیجه ده اولان «دیرکن»، «سوک»، کله لریله بوتون تورک اولوسلرنده سوله نیایمکده اولان «ط-ویغو - دویغو» کله لری ده بو قبیل حاصل مصدرلردن «آت قوشیسی» دیرکن «قوشی» کلمه سی که اصلی «قوشغو» اولوب، ایلروده مثالری کوستریله جکی اوزره مترق و عطف بر کله در. بوندن آ کلاشیلدیغی اوزره شمالی شیوه - سندمه «کی - کو»، «غی - غر» - انلری آشینده مستعد ایمش؛ فقط «بیلکی» «سوک»، «دیرکو» کله لری هر نه نه، او اسکی حالینی محافظه ایتشلر.

[۲] قازاق تورکارنده (مک)، (مق) ایله بیتنن مصدر غایت نادرر، اولر اکثریاً سوله دیگنر مصدر تخفیفی قولانیلر.

ایضاح ایدیم :

فی ، قی ، کی ، کی ادا تیری مصدر لریک - نجیب عاصم بک افندی طرفندن
 « کورک » دیه آد ویریلن - اصللری صوکنه علاوه اولنورسه اسم آلت اولور.
 مصدرل :
 اسم آلتلر :

آصق
 یاقق (۱)
 چاقق
 اوزاقق
 چالقی
 یاقق (۲)
 چاقق (۳)
 اوزاقق (۴)
 چالقی (۵)

بونلر ، یالکیز عثمانلی شیوه سننده بولاییلدیکم مثاللردر . دیگر شیوه لرده
 - اسم آلتلرده فارسی و عربی انهما کی نسبتاً آز اولدینی ایچون اولملی که -
 دها چوقدر . ایشته « بیلکی » کلمه سی ده ، اولنورده ، اسم آلتلر ایچریسه

(۱) یاقق - سورمک ، سوردرک یا شیدیرمق و اوبونون کلمک معنارنده اولوب بوراده
 اولکی معنا سراددر . قازان و آذری تورکجه لرده و اوزبکجه ده اولان یاقق - یاغشی -
 یاغشی ، قیرغیز - قازاق تورکجه سنده اولان جاقق کلملری یاقق مصدرینک مفاعله سی اولان
 (یاغشیق) مصدرندن کلیرلر . یاغشیق - موافق و مناسب اولاق ، اوبونون کلمک دیمک
 اولوب (یاغشی) کلمه سی ده (یاغشیل) و یاغود (یاغشیق) کلملرینک مخففیدر . یاقق
 و یاغشی ایسه - قازان ، قازان ، خاتون کلملرینده اولدینی کی - تلفظده اولان بر اخلافتدن
 عبارتدر . (جاقق) کلمه سنه کلمه : قازاق - قیرغیز تورکجه لریک (ی) یرینه (چ)
 (ش) یرینه ده (س) قوللانمهلرندن عبارت کوجوک بر فرق ایله (یاغشی) نک هیندر .
 (۲) قانی - قانگی : آرابه دیمک اولوب ، بزجه مصدری معلوم اولمادینی حالده ،
 مذکور اسم آلتلره قیاساً ، اسم آلت اولدینی آکلایه یلیرز . تورک قبیله لرینده (قانقل)
 - (قانقلی) - (قانقلی) - (قانقلی) - (قانقلی) - (قانقلی) - (قانقلی)
 قبیله آدی که (شیره تورک) ، کوره (آرابلی) دیمکدر . آنا اولی ده اولان (قانقلی)
 کلمه سنک ، (قانقلی) دن محرف اولدینی ظن اولمه یایر .

کچن سنه کی (اقدام) ک قیش نسخه لرندن بریسنده اویچی قایقلرک - یعنی طیاره لریک -
 (اویچی) دیه آدلیمه سی حقنده بر مقاله یازیلدی ایدی .

(بورو) نک ده اسکی اصلی (بورغو) اولدینی (ابن مهنا) و (میلورانسکی)
 کوستریورلر . ذاتاً (بورغو) کلمه سی قازان تورکجه سنده (موسیقی دودوکی) معنایه اولورق
 شکل قدیمی محافظه ایتمکدر . مختلف تورکجه لرده باجا (آردک دومان بوروسی) - مناسنده
 قوللانیلان (بورجه) ، (بوروج) ، (مورجه) کلملری (بورو) نک تصغیرندن
 عبارت اولدینی سوبله مک فضلدر .

داخل اولوب علامه و نشان - یعنی بیلدیریحی آله - معناسنده قوللانیلمکده در [۵].

بیام (بلم) ، عموماً قازاق تورکارنده و صوک ییللاردهده قازانیلیرده «علم»
یرینه قوللانیلیر . بونک اصلی بیلکی، بیلک کلملری ایله بر اولدیغنی سویله مک
فضله در . بونک اصول اشتقاقی عثمانلی تورکجه سسندده بر چوق کلملرده حکم
سورمکده در ، مثلاً :

مصدر لر :	اسم مصدر لر :
طاقق	طاقم
بیچمک	بیچم
قالدیقم	قالدیرم
باققی	باقم
آتمق	آدیم (آتم)
تولک	تولوم
قققق	ققم
بیچک	یم (ییم)
ییلدرمق ، ییلدارمق	ییلدیرم
چالمق	چالم
سورمک	سوروم
دبک	دبلم
آلمق ، صاتمق	آلم ، صاتم
کیچک ، صالمق	کیچم صالم

شمال و شرق تورک شیوه لرده سویله نمکده اولان توزوم، چاقیریم - وقازاق
تورکارنده اولان میرم (ویرم) - کلملری چوق شایان دقتدر . توزوم -
صبر و ثبات ایتمک معناسنده اولان توزمک (۱) مصدرندن اولوب حاصل مصدر
ویا خود اسم مصدردر؛ «صبر و ثبات» ک کندیسیدر . چاقیریم ایسه یراوزرنده

(۵) (لغت جغای) صاحبی شیخ سامان بخاری افندی (بیلکو - نشان، طامغه،
ار، مهر، علامت، بیایکولوک - (بیلکبلی) بلور، معلوم، نشانلار) دییور،
[جلد اول صحیفه ۹۴] .

(۱) وادی خفیه مبسوطه در . کورمکده کی کی .

اوزونلق و سطح اولچوسى اولوب تقريباً بر كيلومترو اولور . باغیرمق و دعوت ایتک (اوندە مک) معنارندە اولان « چاقرمق » ، « چاغیرمق » مصدرندن اولوب ، دیگر بر کسه نی یوکسک سس ایله چاغیروب کتیرمک ممکن اولان بر یرە دنیلمش اولسه کرک ، صکرەلری روسلرک بر « وە رست » لرینه چاقیریم اطلاق اولمغه باشلاندى .

میرم ایسه قازاق تورکجه سنده اولان بیرمک (ویرمک) مصدرندن اولوب سخاوت معنی سنده قوللانیلیر . سوزک ابتدا سنده کن « ب » یرینه « م » قوللانمق قازاق تورکجه سنده نادراً واقع اولور بر قاعده کییدر . میرمەز - خسیس ولیم دیمک اولوب ، بونک عکسی اولان سخی ایچوندە « میرمدی » (ویرم - لی) دیرلر .

ایشته بزم « علم » یرینه قوللانیلور دیدیکمز « بیلم » (بلم) سوزی ده اصول اشتقاق جهتدن بونلرک آرقداشی اولوب ، معنا جهتندن ده « توزوم » کبی بر اسم مصدردر . « لغت چغتای و ترکی عثمانی » دده بو کله حقه ده ایضاحات ویریلیرکن « بیلم لیک (بیلم - لی) - دانشمند ، عارف ، ذکی ، دانا ، حاذق » هنرمند ، دنیلمشدرکه « بیلم » ک علم معناسنده اولدیغینی الک آجیق بر طرزده کوستریر .

اولقال

- یتیمه دی -

تورک فاماسی

سیامت:

عراق تورکلری

۴

باشی بیل ۵ - جلد ۹ - صافی ۳ دهم

« تورک یوردی » نک ۹۴ نجی سایسنده کی قروکیدە کوسترلیدی اوزره